

Vapaaehtoistyön ORGANISOINTIA

Hilkka Pulli

Diakoniatyön saralla vapaaehtoistyöhön hakeutuvien seurakuntalaisten on useimmiten koettu tulevan mukaan oman egonsa pönkittämiseksi. On ajateltu, että eläkeikäisten vapaaehtoistyöhön hakeutuneiden ihmisten pääasiallinen motiivi on pätemisen tarve; itsetunnon kohentaminen työelämän jälkeen,

Tällainen näkemys on surkea, koko tätä arvokasta työsarkaa rapauttava, sillä suurin osa vapaaehtoistyössä toimivista seurakuntalaisista haluaa nimenomaan tehdä jotain hyödyllistä toisen ihmisen hyväksi. Näin asia ainakin ryhmän ohjaajien ja vetäjien kohdalla on. Jokainen haluaa kantaa kortensa kekoon, mutta ilman tunnetta, että tulee hyväksikäytetyksi. Onhan niin, että omilla varoillaan ei kenenkään pidä joutua diakonisen vapaaehtoistyön kustannuksia kattamaan.

Kenenkään edun mukaista ei ole sellainen vapaaehtoistyönmalli, jossa viranhaltijoille kyllä kelpaavat hyvät ideat ja ilmaiseksi tehty työpanos, sekä niistä saatu maine ja kunnian, mutta tekijä jätetään sivuun. Paremminkin sääntö kuin poikkeus on se, että hyvistäkin suorituksista ei juuri kiitosta heru. Niinpä nämä pienetkin kapulat yhteistyön rattaissa voivat helposti ajan mittaan hierontaa liikaa, altistaa ehkä innokkaimmankin vapaaehtoisen auttajan.

xxx

Toimiessani luottamushenkilönä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymässä, esitin keväällä 1999 kirkkovaltuustolle, että Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän vapaaehtoistyö organisoitaisiin uudelleen niin, että kaikille seurakuntaa jollain tavalla hyödyttäville vapaaehtoisille korvattaisiin heille aiheutuneet kulut heidän niitä erikseen vaatimatta. Koska asiaani ei viety kirkkoneuvostoa pidemmälle, tein valituksen tuomiokapituliin. Virallinen vastaus kuului, että yhtymän kirkkoneuvosto on menetellyt väärin, jättäessään viemättä aloitettani kirkkovaltuustoon.

Tässä esitykseni pääkohdat:

Vapaaehtoistyö ei ole, eikä sen tarvitse olla, pelkkää harrastustoimintaa; erilaisia kerhoja, ystäväpalvelua tai saattoapua; sen tulee olla todellinen ja palveleva osa seurakuntatyötä. Pääperiaate kuitenkin on, ettei palkattu viranhaltija voi olla vapaaehtoisen esimies. Vapaaehtoista ei voi määrätä. Koska vapaaehtoiset antavat seurakunnille palkatta niin aikaansa kuin ammatillista osaamistaankin, heille tulee luoda mahdollisuus myös itsenäiseen omaan suunnitteluun ja toimintansa muotojen kehittelyyn tasavertaisina päätösten tekijöinä viranhaltijain rinnalla.

Seurakunnissa on paljon auttamishaluisia, tekemistä vailla olevia työkykyisiä eri aloilta eläkkeelle siirtyneitä terveitä ammattilaisia sekä työttömiä, niinpä heille tuleekin suoda tilaisuus osallistua palvelevaan auttamistyöhön. Tämän kaltainen työ ei kuitenkaan saa aiheuttaa tekijöilleen

kustannuksia, niinpä seurakuntien tulee korvata jokaiselle avustajalle kaikki heille työstä aiheutuneet kulut ilman eri vaatimuksia. Vaikka vapaaehtoiset eivät useinkaan tuo julki toivettaan, että heille korvattaisiin työn aiheuttamat matka- ja muut kulut, he odottavat tätä itsestäänselvyytenä.

Kun jokaiselle lähimmäistyössä mukana olevalle vapaaehtoiselle maksetaan kuukausittain kiinteä kulukorvaus, saadaan jatkuvasti huolta aiheuttavaan vanhustyöhön lisää asiallista apuvoimaa kohtuullisin kustannuksin.

Vapaaehtoisten kulut voisi seurakunta ainakin osittain periä avun tarvitsijoilta takaisin, näin autettavan olisi helpompi pyytää apua, tuntematta itseään "köyhänavun" saajaksi. Matkat ja muut kulut tulee korvata myöskin jokaiselle muulle vapaaehtoiselle, joka jollain tavalla kartuttaa seurakunnan aineellista pääomaa, tai tuottaa seurakunnallista palvelua. Näin kaikkien vapaaehtoisten työhön tulee mielekkyyttä ja tekemisen motiivi lisääntyy.

Seurakunnalliseen vapaaehtoisuustyöhön hyväksytyjen ohjaajien tulee olla itsenäiseen, vastuulliseen työskentelyyn soveltuvia, tehtävänsä hallitsevia esteettömiä henkilöitä, ja heidän tulee sekä itse, että yhdessä muiden seurakuntien vapaaehtoisten ohjaajien kanssa suunnitella ja kehittää tätä diakoniatyön rinnalla toimivaa tukityömuotoa parhaan taitonsa mukaan lakeja kunnioittaen. Heidän kaikki kulunsa tulee korvata. Jos vapaaehtoinen jättää ottamatta kuluistaan korvauksen, hyötyy siitä eniten seurakunta, ei niinkään autettava. Ilman vapaaehtoista auttajaa sama työ on teetettävä palkatulla työvoimalla, jolle kulut on lakisääteisesti korvattava. Vapaaehtoiset eivät karta hyvän kirjanpitotavan mukaista toimintaa, vaan toivovat sitä.

Esitys on julkaistu Kotimaa-lehdessä 29.10.1999.

Noin puolitoista vuotta myöhemmin kirjoitin samasta aiheesta Turun Sanomien Kirjoittajavieras-palstalle kolumnin, joka julkaistiin 2.7.2001.

Vapaaehtoisuuden velvoitteet

Vapaaehtoisen työvoiman käyttö eri aloilla lisääntyy jatkuvasti. Tämä asiantila nousee silloin tällöin julkisuuteen, mutta lähinnä liittyen työmarkkinapolitiikkaan. Kysellään, ovatko vapaaehtoiset viemässä vakinaisilta työntekijöiltä leivän suusta? Merkittävin hyvä puoli vapaaehtoisuuden saralla on, että ihmisille suodaan tilaisuus tehdä sellaista työtä mitä he itse haluavat, päinvastoin kuin työelämässä yleensä saattaa olla. Huono puoli on se, että vapaaehtoisilla on alettu ilman mitään korvauksia teettää töitä, jotka kuuluvat viran-, toimen-, tai varsinaisen työpaikan haltijan tehtäviksi, jopa laadittujen työvuorolistojen mukaan. Tällöinhän ei enää ole kyse vapaaehtoisuudesta, vaan velvoitteesta.

Suomen vauraimpiin seurakuntiin lukeutuvan Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän vapaaehtoistyön keskus on antanut tekemistä monille turkulaisille vapaaehtoisille jo vuosikymmenien ajan. Kun vapaaehtoistyön keskus Lyhty muinoin perustettiin Linnakadulle, johtotähtenä oli, että kynnyksensä on niin sanotusti matala; ihminen kuin ihminen voisi luottavaisena astua ovesta sisään huolineen ja murheineen. Aina paikalla olisi joku tukemassa ja kuuntelemassa. Ja tällaisenaan Lyhty vuosien ajan toimikin. Monet heikkokuntoisetkin kaupunkilaiset oppivat pitämään sitä tukipisteensä, paikkana josta juttukaverien lisäksi löytyi pikkurahalla lämmintä suuhunpantavaa. Itsepalvelupöydällä oli kulho, johon asiakas voi laittaa maksun kahvista ja pullasta varallisuutensa mukaan, olihan tarveaineet saatu lahjoituksina eri liikkeiltä. Toiminnan tuottavuus ei ollut pääasia.

Vuodenvaihteessa 2001 Lyhty muutti uuteen osoitteeseen Puutarhakadulle. Seurakuntayhtymän diakoniakeskukseksi saneerattuun puutarharyhmään oli varattu tilaa myös kahviolle ja muulle vapaaehtoisten toiminnalle. Kuitenkin nyt, kun muutosta on kulunut vuosia, voidaan havaita monia suunnittelun puutteita. Tilojen käyttäjiä ei ole kuultu eikä heidän tarpeitaan riittävästi huomioitu. Rollaattorin, kainalosauvojen tai pyörätuolin avulla liikkuville asiakkaille koko paikka on hankala, matka sinne pitkä ja kahvio liian pelkistetty ja kolkko. Kodinomaisuus on kadonnut, niin siisti ja moderni kuin kahvio nykyisellään onkin. Eikä sekään lisää viihtyvyyttä, että valvontakamerat kahvion seinillä koko ajan tallentavat tapahtumia. Vain Lyhdyn avunvälitys toimii diakoniakeskuksessa entiseen malliin. Vapaaehtoiset auttajat ohjataan tästäkin matkaan lämmöllä ja asian-tuntemuksella kuten Lyhdystä ennen.

Jatkuvasti kaupunkilaisista löytyy heitä, jotka kyselevät, oliko Lyhty todellakin pakko siirtää pois ydinkeskustasta. Olisiko sille aika alkaa etsiä torin kulmilta entisen kaltaisia tiloja, että sille voitaisiin palauttaa sen alkuperäinen toimintaidea; avata lähimmäisille ovi lämpimään yhdessäolon, tekemisen ja tukemisen seurakuntaan. Seurakuntayhtymän tuolloinen diakoniajohtaja otti saman lehden yleisönosastossa kantaa kirjoitukseeni, niinpä vastasin hänelle samalla palstalla:

Vapaaehtoistyölle määriteltävä edut

Diakoniajohtajan tekstistä näkyy, että hänellä on vapaaehtoistyötä itse tekevistä poikkeava käsitys. Olen aiemmin ollut mukana kaupungin vapaaehtoistyössä ja nyt viimeiset liki neljä vuotta Lyhdyn vapaaehtoisena, joten uskon tietäväni jotakin tästä asiasta työntekijänkin, en vain kirkkovaltuutetun näkökulmasta, vaikka olen asiaa muutenkin tutkinut ja tehnyt aloitteen tämän seurakuntatyön kehittämiseksi yhtymässä. Nythän on niin, että aloittaessaan työn Lyhdyn vapaaehtoiset "kurssitehtaan", ja he joutuvat allekirjoittamaan pelkästään velvoitteita sisältävän sitoumuspaperin. He sitoutuvat sovittuun työhön vähintään vuodeksi ja hyväksyvät kolmen kuukauden "irtisanomisajan". Silti paperilla ei ole ainuttakaan kohtaa, joka antaisi vapaaehtoiselle työstä vastinetta.

Ollessani mukana kaupungin nuorisotoimen vapaaehtoistyössä, kurssitettiin sielläkin vapaaehtoiset ja allekirjoitettiin sopimukset, mutta sillä lomakkeella määriteltiin myös vapaaehtoiselle tulevat edut, muun muassa kulukorvaukset. Tältä pohjalta minä olen em. aloitteenikin tehnyt. Mutta eipä se päässyt etenemään yhtymän virkamiehiä pidemmälle. Se oli suuri pettymys yritykselleni luoda toimivaa vapaaehtoisten avustusverkkoa esimerkiksi huonokuntoisten vanhusten ja pitkäaikaissairaiden tueksi. Olin menettää koko uskoni kirkon oikeamielisyyteen ja haluan olla asiallisesti mukana arvokkaassa työssä. Vasta valitukseni tuomiokapituliin ja sieltä saamani vastaus palauttivat uskoa kirkolliseen avustustyöhön. Muistettava kuitenkin on, että tuomikapituli ei ole se instanssi, joka voisi tehdä seurakuntayhtymää sitovan päätöksen vapaaehtoistyön organisoinnista.

Sittemmin seurakuntayhtymän vapaaehtoisille on alettu korvata kulut.

Teksti ja grafiikka: Copyright © Hilikka Pulli